

גליון מס' 335

עירובין י"ח-כ"ד

בס"ד, כ"ו תשרי תשס"ו

ה שבוע בגליון

♦ הקמת סוכה מפסי ביראות
♦ חיילים השוהים בשבת קודש במדבר
♦ צורת הפתח - במקום מיושב בלבד
♦ "נכון לחוש לדעת הרמב"ם"

♦ מחיצות שהמוקף אינו חש בהן
♦ אתר בניה אינו פוסל את העירוב;
♦ שטחים זרועים בערים ובמושבים
♦ המאירי - גינת נוי, מקום דיורין

דבר העורך

אין סגולה כתורה

במוצאי שמחת תורה, מספר הגאון רבי אשר ווייס שליט"א, חסיד מובהק של האדמו"ר מצאנז זצ"ל, רבי יקותיאל יהודה הלברשטאם, יושב היה הרבי עם עדת החסידים ורוחו שפופה עליו.

חודש הרחמים והסליחות וירח האיתנים שאחריו חלפו עברו להם, החורף האפור והקודר ניצב על פתח המפתן ותחושת חסר מלאה את הלבבות. או אז היה הרבי מתעודד לפתע, חיוך האיר את פניו, והוא החל לספר את המשל הבא.

הוא באמת היה אומלל. לאיש לא היה ברור עד תום כיצד התחילה הפרשה, אך הכל שפתו עליו קיתונות של רחמים. הוא היה מקור הפרנסה העיקרי של רופא העיירה, אשר עם השנים הפך למומחה לכל סוגי המיחושים שבו אנוש עלול ללקות בהם, יחד או לחוד.

הרופא פיתח סוג נדיר של תקשורת עם לקוחו הנאמן. שבועות רבים היו עוברים והשניים לא היו מחלפים ביניהם מילה, אך הכל התבצע לשביעות רצון שניהם.

בכל בוקר היה מיועדו פוסע אל בית הרופא, עיתים צולע, עיתים מגושש את דרכו באפילה כעוור, פעמים כגבן ופעמים אחרות כשראשו מוטת הצידה, דופק על דלת ביתו של הרופא, נכנס באיטיות, מתיישב במקומו הקבוע ונועץ מבט של תקווה בעינו הרחימאיות של הרופא. די היה בהתבוננות קצרה בפציינט כדי לאבחנו. היה לו את הכישרון המיוחד להמחיש את תחושותיו ללא מילים. כאבי בטן כי תקפוהו, היה הלה מכנס את בטנו, מציץ לעברה בחשש כמו היה מביט בחיה רעה, ולופתה בשתי זרועותיו המדולדלות. אם אוזניו הן שהריצוהו אל הרופא, לא היה צורך בכל תנועה מצידו. שכבות צמר מסוגים שונים אפפו את אוזניו מכל עבר, ורק חור מפולש נותר בעדן כדי לאפשר לרופא לדחוק לתוכן את מכשיריו ואת תרופותיו.

מדף מיוחד הקצה הרופא עבור שיקויי המרפא השונים המיועדים לחולייו הנדירים

דף כ/א כ/א/ב כ/א/פסי ביראות

הקמת סוכה מפסי ביראות

ביום שבת קודש, חול המועד סוכות, פותחים בלימוד פרק "עושין פסין", הקרוי על שם "פסי הביראות" הנידונים בסוגיותיו הראשונות.

פסי ביראות כשם כן הם, "פסי", מלשון פסים, עמודים, "ביראות", של ארות. המדובר בבאר הממוקמת ברשות הרבים, ואסור להוציא ממנה מים, שהרי היא רשות היחיד. הפתרון המוצע בגמרא הוא, להעמיד סביבות הבאר ארבעה עמודים בעלי זווית כפולה. כך כל השטח שבין העמודים נחשב רשות היחיד, והגמרא מפרטת את התנאים, השונים לגודל העמודים ולמרחק ביניהם.

דיני "פסי ביראות" לא הובאו כלל ב"שולחן ערוך", מפני שאינם מעשיים בימינו, כפי שגמרתנו מסבירה, שלא הותר השימוש בפסי ביראות אלא בארץ ישראל לבהמותיהם של עולי הרגלים. עם זאת, יום אחד בשנה, יום אחד בודד, ההלכות שבפרק זה תקפות הלכה למעשה גם בזמנינו אנו. המדובר הוא על יום השבת שבחג הסוכות.

במסכת סוכה (ו/ב) נאמר, כי אף שיש צורך בשתי דפנות שלמות ובדופן שלישית לבניית סוכה, מכל מקום המניח סכך מעל "פסי ביראות", סוכתו כשרה - לא לכל החג, כי אם ביום השבת בלבד, שכן, "מיגו דהוי דופן לענין שבת הוי דופן לענין סוכה". כלומר, מתוך ש"פסי הביראות מהווים דפנות לענין דיני טלטול בשבת, הם משמשים גם כדפנות לענין סוכה. ביתר ימות השבוע, "פסי הביראות" אינם משמשים למאומה, אין להם שם מחיצות, וממילא גם אינם יכולים לשמש כדופן לסוכה. הלכה מעניינת.

ברם, נחלקו הראשונים, אם סוכה מעין זו כשרה בכל מקום, או רק פסי ביראות שמוקמו סביבות באר, ומשמשים בפועל כ"פסי ביראות", ראויים לשמש כמחיצות לסוכה (עיי "שולחן ערוך" ורמ"א או"ח סי' תר"ל סעי' ז', ומשנ"ב שם ס"ק ל"ד, ו"ביאור הלכה" ד"ה "או").

סוכה נדירה זו עוררה נידונים ושאלות מעניינות ומרתקות.

ראשית, הלא הלכה ידועה היא, שסוכה שאינה יכולה לשמש כסוכה כל החג מחמת פגם שבה, אינה סוכה כשרה כלל (עיי "חכמת שלמה" להגר"ש קלוגר לשו"ע שם). זאת ועוד, להלכה נפסק (רמ"א או"ח סי' תרל"ה), כי את הסכך יש להניח לאחר שהדפנות קובעו במקומן. בסוכה זו הסדר הפוך, שכן, בערב שבת עוד לא היו פסי הביראות נחשבים דפנות והסכך כבר עליהן, רק משנכנסה שבת הפכו אלה לדפנות... (ראה שו"ת "עמודי אור" סי' ל"ט).

רבים התחבטו בנידון חשוב נוסף. הלא גם ביום טוב אסור לטלטל ברשות הרבים שלא לצורך (ביצה יב/א), וממילא לפסי הביראות יש שימוש גם ביום טוב. נמצא, איפוא, כי לא רק בשבת של חג הסוכות ניתן להשתמש בסוכה זו, כי אם גם ביום טוב של חג הסוכות. בשאלה זו התקשו גדולי עולם, הגרעק"א זצ"ל, ועוד, ובלי נדר, בהגיענו ללימוד מסכת סוכה נביא תירוצים אחדים יפים ונאים (עיי רקע"א חידושים על מסכת סוכה זא, וראה "קבא דקשייתא" קושייה פ"ט). [נידונים אלו מתייחסים גם להלכה הנוספת המבוארת בגמרא שם, ש"סיכך על גבי מבוי שיש לו לחי כשרה" בשבת שבחג].

לעילוי נשמת
ה"ר **שמעון יסלזון ז"ל**
בן החבר שמואל ע"ה נלב"ע ה' מרחשון תשנ"ו
וזוגתו מרת **לינה קריינלה** ע"ה
בת ר' אליה פון ברוימבר ע"ה נלב"ע כ"ו תשרי תשנ"ט
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצחו על ידי ילדיהם שיחי:

נר ה' נשמת אדם

לעילוי נשמת
מרת **אלי שבע בוכינגר** ע"ה
ב"ר בנימין ז"ל נלב"ע ו' תשרי תשס"ו
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצחה ע"י בנה ידידנו ר' שמואל מלכר ומשפ' שיחיו אפרים:

נר ה' נשמת אדם

לעילוי נשמת
ר' **בנימין זאב באואר** ז"ל ב"ר חיים צבי נפתלי ז"ל
במלאות שלושים שנה לפטירתו נלב"ע כ"ה בתשרי ה'תשל"ו
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י ידידנו בני המשפחה שיחיו

נר ה' נשמת אדם

דף כב לא הותרו פסי ביראות אלא לעולי רגלים בלבד

חיילים השוהים בשבת קודש במדבר

השבוע ניתנת לנו הזדמנות פז להיווכח באופן שבו רבותינו הראשונים עיינו במשנה ובגמרא, דקדקו בכל מילה שנערכה ונסדרה על ידי התנאים והאמוראים, והסיקו מכך מסקנות הלכתיות חשובות ויסודיות.

כידוע, כדי להפוך לרשות היחיד שטח האסור בטלטול ולהתיר בו את הטלטול, יש להקיף את השטח במחיצות. לומדי המסכת יודעים זה מכבר, כי אין צורך במחיצות של ממש, דפנות העומדות על תילן, אלא די ב"צורת הפתח", הלא היא מחיצה המורכב בשני קנים המוצבים כמזוזות וקנה המותקן מעליהם כמשקוף. כאשר המקום מוקף בצורת הפתח, הרי הוא נחשב כגדר ומותר לטלטל בו.

הרא"ש למד את המשנה ואת הגמרא, ומצא כי הדברים אינם תקפים בכל מקום. במשנה לעיל (ב/ט) מבואר, כי בני שיירה החונים במדבר ומבקשים ליצור מצב שבשבת ניתן יהיה לטלטל חפצים במקום שהותם, יקיפו בחבלים את השטח בו הם נמצאים, והמשנה אף מפרטת באיזה אופן יקיפו את עצמם: עליהם ליצור מחיצה המורכבת משלשה חבלים שהמרחק ביניהם אינו עולה על שלשה טפחים, וכך המחיצה נחשבת אטומה מדין "לבוד" [דין "לבוד" הוא הלכה למשה מסיני הקובעת, כי רווח שבין שני חפצים שאינו עולה על שלשה טפחים, נחשב אטום, כאילו אין רווח].

הרא"ש מתפלל, הלמאי נזקקה המשנה לאופן זה, די בחבל אחד, אין צורך בשלשה חבלים; מדוע אין הם מסתפקים בחבל העליון, בגובה עשרה טפחים, כגובה מחיצה, הרי החבל העליון בצירוף הקנים עליהם קושרים את החבל ישמשו כ"צורת הפתח".

כמו כן, בסוגייתנו מבואר, כי "פסי ביראות" [ראה הסבר בתחילת מאמר "פסי ביראות"] אינם מועילים אלא להשקאת בהמות עולי רגלים, אך אסור להוציא מים מן הבאר אל תוך השטח המוקף בפסי ביראות שלא לצורך הבהמות. מדוע, שואל הרא"ש, לא הציעו חכמים להקיף את הבאר ב"צורת הפתח" ועל ידי כך להתיר כל טלטול בכל סביבות הבאר.

צורת הפתח - במקום מיושב בלבד: אין זאת, הסיק הרא"ש (סי' י"א), אלא שחכמי המשנה והגמרא לימדונו בכך, כי חכמים תקנו שאין צורת הפתח מועילה אלא במקום מיושב בידי אדם באופן קבוע. עיר המיושבת בידי אדם ניתן להפוך לרשות היחיד על ידי הקפתה בצורת הפתח. ברם, במדבר לא ניתן להפוך שטח לרשות היחיד באמצעות צורת הפתח, כי אם באמצעות מחיצות (עיי"ש ברא"ש ת"י נוסף וראה עוד ב"קרבן נתנאל" שם אות ט').

חיילים השוהים במדבר: דעתו של הרא"ש, אשר נפסקה להלכה ("שולחן ערוך" או"ח סי' שס"ב סעי' י'), נוגעת בימינו לקבוצות חיילים השוהים בשבת במדבר, שאם מבקשים הם לטלטל בשבת, עליהם לדעת כיצד להקיף את השטח בו הם שוהים באופן שיתיר להם את הטלטול במקום.

את ההבדל בין צורת הפתח לבין מחיצות מסביר ה"משנה ברורה" (שם ס"ק נ"ח), כי במקום בו דרים בני אדם, צורת הפתח ראויה, קיימים פתחים רבים, ולפיכך ניתן להשתמש בצורת הפתח כמחיצה. אך במדבר צורת הפתח אינה ראויה ואין לה חשיבות, ולפיכך החמירו חכמים שמחיצות במקום אשר כזה תהייה מחיצות חשובות יותר.

יש לציין, כי האחרונים נחלקו בפירוש דברי הרא"ש. יש מהם הסוברים, כי ההגבלה שהוא מסיק ממשנתנו, אמורה ביחס לצורת הפתח שגודלה עולה על עשר אמות, אך צורת הפתח שגודלה אינו עולה על עשר אמות, ראוייה לשמש כמחיצה גם במדבר, וכך מצדד ה"ביאור הלכה" להלכה. כלומר, ניתן להקיף שטח במדבר ב"צורות הפתח" שכל אחת מהן אינה גדולה מחמש וחצי מטר לערך (עיי"ש ראיותיו, ועיי' "חזון איש" סי' ע"י ס"ק י"א שחולק).

"נכון לחוש לדעת הרמב"ם": בדפים אלו של מסכת עירובין מסתיים העיסוק ב"צורת הפתח" ונחתום את הדברים בידיעה חשובה. לשיטת הרמב"ם (עיי' "שולחן ערוך" שם ועיי' ברמב"ם הל' שבת פרק ט"ז הל' ט"ז ובי"מגיד משנה" שם), אף בתוך הערים, במקומות מיושבים, צורת הפתח שגודלה עולה על עשר אמות, אינה ראוייה לשמש כמחיצה, כעירוב. ה"משנה ברורה" (שם, ס"ק נ"ט) מציין, כי אף על פי שרוב הפוסקים חולקים על דעתו, "נכון לחוש לדעת הרמב"ם" (ועיי' ב"נתיבות השבת" פרק י"ט הערה י').

הנה כי כן, בשולי מאמרנו נודעה לנו סיבה נוספת לנוהג המחמירים שלא לסמוך על עירוב, שהרי הוא בנוי מצורות הפתח הגדולות מעשר אמות.

דף כב/ב דמקיף לה סולמא דצור מהך גיסא ומחתנא דגדר מהך גיסא

מדוע 'אינגלטיר' (אנגליה) אינה רשות היחיד?

מהי בעצם רשות היחיד? מקום מוקף מחיצות בגובה עשרה טפחים מציין החיצוני. וכגון בית, הרי הוא רשות היחיד בתוכו ומעליו עד לרקיע. גם אם אירע שסביבות הבית הוצפו מים עד גגו, אין בכך כדי לבטל את מחיצותיו; המים אינם מבטלים מחיצות (ראה "שולחן ערוך" או"ח סי' שס"ג סעי' כ"ט ובי"מגיד משנה ברורה" שם).

במאמר הבא נבדוק את השאלה, מדוע כל העולם כולו אינו רשות היחיד. שאל נשאל בעל "חכם צבי" (שו"ת סי' ל"ז), מדוע אנגליה, או בשמה העתיק 'אינגלטיר', אינה נחשבת רשות היחיד, הרי אנגליה היא אי מוקף מים. למען

של האומלל. תרופה סגולה יועדה לכאב בטן משולב עם מתיחת שריר גלגל העין; השיקוי הצהוב נועד להרפות גיד ארוך שנמתח לכל אורך גופו וגרם לפריחה בקצות אצבעותיו, ועוד כהנה וכהנה. והן היו עוזרות, התרופות הללו, באמת שסייעו לו. עד הבוקר הבא לא היה חש מאומה. משהקיץ וחילץ את עצמותיו, שבו מדאוביו לפקוד אותו בסחרחרות, מהתלים בו ומאמללים אותו.

אותו בוקר לא היה שונה מאלו שקדמו לו. כשאפרססת נחושת ענקית צמודה לאוזנו כדי להטיב את שמיעתו, רגלו האחת נתונה במגף כדי לחממה והשניה תפוסה קלות באנפילאה אורירית כדי לקררה, פסע הבחור במשעול המוכר לו כל כך.

מרחוק הוא הבחין בתכונה בלתי רגילה ליד ביתו של הרופא. הוא החיש את פעמיו, גורר את המגף ואת האנפילאה, ומיטיב את אחיזתו בכלי הנחושת כדי להאזין לכל רחש. שוד ושבר. הרופא עסק בהצננת אחרונות לקראת נסיעה ארוכה מעבר לים:

תשוש, נדכה, אומלל, מיוסר, מפוחד ורועד הוא נכנס אל ביתו הרגוע של הרופא, והשתפך בדמעות שליש. כדרכם מימים ימימה הם לא החליפו ביניהם אף לא תברה אחת. זה עומד מצד אחד ונפשו מרה עליו, והדוקטור מבט עליו בעיניו הרחימאיות, משך קלות במקטורו ונכנס עמו אל חדרו האשי, המקום שבו הוא יוצר את תרופותיו ושיקוייו.

החדר היה מסודר ונטוש, כמעט. על שולחן קטן ניצבה צנצנת בוחקת ובתוכה חומר שמעולם לא ראה. פתקית קטנה שהוצמדה לדופן המעוגלת של הצנצנת הכריזה, "שיקוי רפואה עבור כל סוגי המיחושים והחוליים".

★ ★ ★

טייערע אידן, היה האדמו"ר מתעורר בהתרגשות גדולה, פניו מאדימות ועיניו עצומות בסילודין. הידועים אתם על מי אנו מדברים, על עצמנו, אנו גופנו, לא משל הוא ולא מעשה, זו היא מציאות החיים. מהמורות, פיתויים, מכשולים ותאוות שונות תוקפות את היהודי ללא רחם ומבקשות להטיל בו דופי, להקהות את רגשותיו, להמעית את רצונו לקיים את רצון בוראו.

והנה, המשיך האדמו"ר ובקולו ערגה וגעגועים, זכינו לראש השנה ולסגולותיו, השופר, הסימנים, צמנו בתשיעי הסתגפנו בעשרי כדי לכפר על נפשתינו לפני ה', נכנסנו אל הסוכה, צילל דמהימנותא, נטלנו ארבעת המינים וגירשנו רוחות רעות, הכל נעשה, כל הסגולות. עתה, כחלוף הימים הקדושים נותרנו ללא שיקויים, ללא אמצעי חיזוק. ברם, לא נטשנו בוראנו, ברוב טובו ובחמלתו עלינו, העניק לנו ביום האחרון של החגים, בחג שמחת התורה, את התרופה הטובה ביותר, שיקוי מחולל פלאות - התורה הקדושה. בה נאחז, נתפוס בה בכל כוחנו, נהגה בה בקביעות, בעוז ובהתמדה. אין סגולה כתורה.

.....
המעניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה.
כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק פקס: 03-570-67-93
mendelson@meorot.co.il
.....
ברכת התורה העורך

לשונות התלמוד

מאי קא משמע לן תנינא

"מאי קא משמע לן תנינא" - מדוע הוא משמיע דין זה, הרי כבר שינו כן במשנה.

שאלה נפוצה זו מלמדתנו, כי האמוראים היו בקיאים בשפה סדרי משנה. ובשל כך, כאשר אמורא אמר דין המפורש במשנה או המשתמע

הדף היומי

מדברי המשנה באופן ברור, יקשה עליו המקשן: מה באת להשיגנו והרי הדין ידוע!
וכאן יש להבחין, כי אמנם המשניות היו שגורות על לשונם, אך לא כן הברייתות. ולכן, כשאמורא יאמר דין המפורש כבר בברייתא, לא יקשו עליו מאי קמ"ל, מפני שיתכן שהאמורא לא שמע ברייתא זו. המעניין הוא, שיש מקומות ספורים בשי"ס, שם הובאה קושיה זו, על מימרא המפורשת בברייתא או במימרא של אמורא אחר! מסתבר, כי כאשר מדובר בברייתא מפורסמת ביותר, שהיתה שגורה בפי כל, או שהמימרא נאמרה מפי אמורא גדול וותיק, מקשים עליו, מפני שמסתבר שכל האמוראים שמעו ברייתא זו (עיי' מנחות ו/ב, ב"ק לגב, "הליכות עולם" שער שני פ"ב סעי' ו').

פנינים

בית המקדש, דיו לעולם שישתמש בשתי אותיות, שנאמר (תהלים קנ"ו): "כל הנִשְׁמָה תִּתְחַלל בָּהּ הַלְלוּהָ".

הנִשְׁמָה - הנִשְׁמָה

מִדְרָשָׁה זוֹ אֵנוּ לְמַדִּים, שְׂבוּמָן הַזֶּה שְׁעֵדִין חָרֵב מִקְדְּשֵׁנוּ בְּעוֹנוֹתֵינוּ, אֵינֵנוּ מִשְׁתַּמְשִׁים בְּשֵׁם הַמְּפֹרָשׁ, בֵּן אַרְבַּע אוֹתוּיֹת, אֲלָא רַק בְּחִצּוֹ (רַא הַל' יְסוּדֵי הַתּוֹרָה לְרַמְבַּ"ם פִּי' ה"ד):

בשתי האותיות של שם י-ה.

אִיזָה רִמָּז מִצֵּאוֹ לִכְךָ בַּפְּסוּק?

רַבְּנוּ חֲנַנְאֵל מִסְבִּיר, שְׂדוּרִשִׁים אֶת הַמִּילָה "הַנִּשְׁמָה" - "אֶל תִּקְרִי הַנִּשְׁמָה (מ' רפה) אֲלָא הַנִּשְׁמָה (מ' דגושה)". וְכֵן כּוֹתֵב בְּשֵׁמוֹ הַרִּטְבָּא: "וְרִי"ח זִ"ל פִּי דְדִרִּשׁ יִכַּל הַנִּשְׁמָה דְּגוֹשׁ הַמִּ", לְשׁוֹן הַקֶּרֶךְ הַלְלוּ הַנִּשְׁמָה (וְחֻקָּא ל'הלל). הַמִּילָה נִשְׁמָה פִּירוּשָׁהּ שְׂמָמָה, וְשִׁרְשׁ שְׂתִיחָה: שְׂמִי"מ. אִם כֵּן, נִשְׁמָה רִמָּז לְנִשְׁמָה, וְזוֹ רִמָּז לְשְׂמָמָה וְלַחֲרֹבָן שֶׁאֵנוּ נִמְצָאִים בּוֹ מִיּוֹם שֶׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, כְּכַתּוּב (וִיקְרָא כו/לא): "וְנִתְּתִי אֶת עֲרִיכָם קֶרֶךְ, וְהִשְׁמֹתִי אֶת מִקְדָּשֵׁיכֶם". בְּתַקּוּפָה זוֹ שֶׁל שְׂמָמָה יֵשׁ לְהַלֵּל רַק בְּשֵׁם י-ה (בְּפִירוּשׁ רִשִּׁי מִצּוֹי הַסֵּבֵר אַחֲרָה לְדִרְשָׁה, עִי"ש).

דף יח/ב מלמד שעשה הקב"ה שושבינות לאדם הראשון

קידושין בלא עדים

שאל נשאל הי"חם סופר" זצ"ל בילדותו: כיצד קידש אדם הראשון את חוה, הלא המקדש בלא עדים אין קידושיו כלום (קידושין סה-א-ב)?

מיד קפץ והשיב: הלא בגמרא (שם) נאמר שהטעם הוא משם שהוא יחב לאחרני, שאוסרה על אחרים; מפני שלא היו אחרים כלל בעולם - לא היה צורך בעדים...

דף יח/ב יהיו מזונותי... ומסורין בידך ואל יהו מתוקין כדבש ותלוין ביד בשר ודם

מתנת דם...

אמר הגר"י אברמסקי זצ"ל: **כאשר** אני מתפלל בברכת המזון "ואל תצריכנו... לא לידי מתנת בשר ודם", הריני מכוון בכלל זה שלא אחלה ואזדקק לתרומת דם חלילה...

שאלוהו תלמידיו: וכי זהו הפשט?

ענה להם: תדעו כי יכול אדם להכניס בתפילה הכל הכל... ("פניני רבינו יחזקאל").

דף כ"א ושמים בורת תיכן

"אצבע אלוקים" - בדיק!

מבואר כאן שהעולם כולו הוא חצי אמה על חצי אמה של הקב"ה כביכול.

חשבון מעניין מובא בשם האדמו"ר מאוסטרובצה זצ"ל: בפסחים (צ"א) נאמר שהעולם כולו 6000 פרסה. ופירש רש"י לאורך ולרוחב, היינו 6000 X 6000. ונאמר על (ובתענית י"א) שמצרים היא 400 פרסה על 400 פרסה. לפי זה תופסת מצרים 1/15 באורך ו-1/15 ברוחב של העולם כולו.

והנה, חצי אמה, שווה לשלושה טפחים, שהם 15 אצבעות (עיי' מנחות דף ט"א שחמש אצבעות בטפח); נמצא שאם העולם כולו

האמת, ראוי להרחיב שאלה זו ולשאול, מדוע כל העולם כולו אינו נחשב רשות היחיד, הרי כל העולם מוקף מים.

בעצם, שאלה זו מעוררת גמרתנו, לכהלך.

בגמרתנו נאמר: "אמר רבי יצחק בר יוסף אמר רבי יוחנן: ארץ ישראל אין חייבין עליה משום רשות הרבים". אבי אומר, כי בוודאי לא התכוון רבי יוחנן שארץ ישראל היא רשות היחיד מפני שיש לה מחיצות טבעיות, שהרי גם בבל מוקפת בנהרות, "ודכולא עלמא נמי מקיף אוקיינוס" - כל האדמה על פני כדור הארץ מוקפת ימים וגדותיהם מחיצות ראויות הנה, ובכל זאת העולם אינו מוגדר רשות היחיד מחמת כך.

הסיבה לכך שהעולם כולו אינו רשות היחיד היתה נהירה וברורה לאמוראים הקדושים עד כדי כך, שהם לא טרחו להסביר זאת. אך אנו, בקוצר דעתנו, עומדים ותמהים, מדוע אכן החופים וגדות הנהרות אינם מחיצות הגונות, הרי עומקם עולה על עשרה טפחים, ואילו המים הגודשים אותם אינם מבטלים את המחיצות. על שאלה זו עמדו רבותינו הראשונים.

בעלי התוספות מבארים, כי מחיצה שלא נעשתה בידי אדם אינה מחיצה מועילה אם רבים עוברים בה [נקיימת מחלוקת רבי יהודה וחכמים, אם רבים מבטלים מחיצה. לדעת בעלי התוספות, לא נחלקו אלא במחיצה מעשה ידי אדם, אך הכל מודים, כי מחיצה מעשה שמים אינה מועלת כאשר רבים עוברים בה].

חוף המשמש כנמל: בפירוש דבריהם נחלקו האחרונים. ה"מגן אברהם" (או"ח סי' שס"ג ס"ק ל') הבין, כי מחיצה שרבים עוברים עליה, על המחיצה, הרי היא מתבטלת. לאמר, חוף המשמש כנמל שרבים עוברים בו, בטל ממנו שם "מחיצה". אולם, אחרונים רבים (ראה שו"ת יעב"ץ סי' ז', וצוין לדבריו גם החת"ס בהגהותיו על השו"ע שם; שו"ע הרב סי' שמ"ה בקו"א ס"ק ב', "חזון איש" סי' ק"ז ס"ק א') חולקים וסוברים, כי כוונת בעלי התוספות היא, שמחיצה שאינה עשויה בידי אדם, אינה ראוייה להגדיר כרשות הרבים מקום שרבים מהלכים בו. לדעתם, המקומות השוממים המוקפים במחיצות אלו נחשבים רשות היחיד, אך מקום שבו מהלכים רבים, אינו יכול להחשב כרשות היחיד בגין מחיצות אלו.

מחיצות שהמוקף אינו חש בהן: הרשב"א, הריטב"א והר"ן, מבארים באופן אחר. לדעתם, יש הגבלה לגודל השטח שניתן להפוך לרשות היחיד. מחיצות אינן מועילות אם המוקף אינו חש בכך. כלומר, אם האדם המוקף במחיצות אינו מסוגל לראות את עצמו מוקף בהן, מפני המרחק האדיר שביניהן, אין להגדיר את המקום כמוקף.

על השטח הגדול ביותר שניתן להקיף במחיצות, וניתן להחשיבו כמי שהאדם הנמצא בתוכו רואה עצמו מוקף, יש מן האחרונים שכתבו ששיעורו הוא ל"ב מיל על

ל"ב מיל - כשלושים ושניים ק"מ אורך, על שלושים ושניים ק"מ רוחב. [המקור לשיעור זה, על פי הגמרא, בכורות נדב, ששיעור ראייה הוא ט"ז מיל, וא"כ ט"ז מיל לכל כיוון לעומד באמצע הוא ל"ב מיל. עיי' שו"ת מהרש"ם ח"ד סי' א', ובשו"ת "אגרות משה" או"ח ח"א סי' קל"ט, ועיי' "נשמת אדם" סי' מ"ט שמצדד, שהשיעור הוא ט"ז מיל, ומשמע שכונתו שממחיצה אחת יוכלו לראות את המחיצה העומדת כנגדה, אולם, הניח דבר זה בצ"ע]. אולם, בדברי ה"ביאור הלכה" (סי' שמ"ו ד"ה "קרפף") משמע, כי

השיעור פחות בהרבה (עיי"ש) [נודאי שאין כוונתו דווקא כוריים, וכמבואר במשנה יח/א, וכ"ה להדיא בר"י בסוגייתנו "אף בית עשרה כוריים", אלא שגם זה עדיין הרבה פחות משיעור ט"ז מיל].

כאשר מעיינים בדברי הריטב"א הנזכרים עולה לכאורה, כי אין להקיף בעירוב שטחים שהיקפם עולה על השיעור הנזכר. ברם, ה"ביאור הלכה מוכיח מדברי הרמב"ן, כי לא נאמרה הגבלה זו אלא במחיצות שאינן מעשה ידי אדם, אזי יש צורך שהמוקף יחוש כי הוא מוקף, כדי שהן תחשבנה כמחיצות המגדירות את השטח כרשות הרבים. אולם, כאשר המחיצות הוקמו בידי אדם - אין כל הגבלה לגודל

השטח (עיי' בהגהות על הריטב"א, ועיי"ש מש"כ אם דברי הריטב"א הם מהרמב"ן או מהרא"ה. ועיי' תוס' רא"ש המבאר את דברי תוס' גם באופן שהשטח המוקף גדול, ועיי' "חזון איש" סי' ק"ז ס"ק א').

דף כג/ב קרפף שהוא יותר מבית סאתים שהוקף לדירה

אתר בניה אינו פוסל את העירוב?

עם ההתקדמות בדפי מסכת עירובין, מתוודעים לומדי הדף היומי להיבטים נוספים של המערכת המורכבת של דיני עירוב.

השבוע אנו לומדים על רשות היחיד גמורה, המוקפת בארבע מחיצות מושלמות, גבוהות ומלאות, שחכמים אסרו לטלטל בה. המדובר בשטח בהיקף של "יותר מבית סאתיים", כארבעים מטר מרובעים [לדעת ה"חזון איש", וי"א כשלושים וחמש מטר], אשר הוקף במחיצות שלא לצורך דיור אדם, והמשנה נוקטת שתי דוגמאות שרווחו בזמנם, "גינה" ו"קרפף".

בתקופתם כונה "קרפף" שטח מחוץ לעיר שיועד לאחסון עצים לקראת החורף. אף על פי שמקום זה הוקף במחיצות והרי הוא רשות היחיד, חששו חכמים, שמא אנשים יטעו ויחליפו בין שטח זה לבין רשות הרבים, מפני ששטח זה דומה לרשות הרבים בכך שאין מתגוררים בו ואין משתמשים בו למטרות דיור (עיי' רש"י לקמן סז/ב ד"ה לעולם וד"ה הם" וב"משנה ברורה" סי' שני"ח ס"ק ה').

לא זו בלבד, אלא ש"קרפף" אשר אינו גדור מארבע רוחותיו ואחת מרוחותיו פתוחה לרשות היחיד, גורם לכך שאסור לטלטל אף ברשות היחיד הפתוחה אליו.

גמרתנו דנה באריכות איזה שימוש נחשב כשימוש לדירון, והיא קובעת, כי שטח שהוקף לצורך דירון ולבסוף זרעו בו, אינו מותר בטלטול למרות מחיצותיו, מפני

שבני אדם מקפידים שלא לדרוך על הזרעים ועובדה זו מבטלת את היתרון שהעניקו המחיצות לשטח המוקף, מדרבנן, כמובן. לעומת זאת, נטיעת אילנות במקום שכזה אינה מבטלת ממנו את מעמדו כשטח המשמש בני אדם, מפני שדרך אנשים לטייל בין האילנות ולנוח לצילם.

שטחים זרועים בערים ובמושבים: בעצם, כאשר נבט סביבנו נמצא שטחים רבים שאינם משמשים לדור. בעבר היו בערים, והיום יש במושבים, שטחים זרועים - כיצד מועיל העירוב במקומות אלו, הרי העירוב מקיף גם שטח שאינו ראוי לדירון. כלומר, לו שטחים אלו היו מוקפים מחיצות מכל עבריהם, לא היתה בכך בעיה, שכן, בתוכם אכן אסור לטלטל, אך הם אינם חלק מן העיר. הבעיה היא, שהם אינם גדורים מכל עבריהם וכמבואר לעיל, "קרפף" הפתוח לרשות היחיד, אוסר את הטלטול ברשות היחיד.

זאת ועוד, האם אתר בנייה, נחשב מקום דירון? האם שטח גינת נוי בה זרועים צמחים שונים ליופי, נחשבת מקום דירון? לכשנגיע למסקנה כי אינם נחשבים כמקום דירון נמצא את עצמנו אובדי עצות - אין עירוב, מפני שעירוב המקיף "קרפף", אינו מועיל לכל השטח המוקף בעירוב. אכן כן, סוגיה סבוכה זו מתווספת לצרור הסיבות אשר מחמתן יש הנמנעים מלטלטל אף במקומות המוקפים עירוב. בשורות הבאות נברר את עיקר הדין, ועל סמך מה ניתן להתיר טלטול במקום מוקף עירוב.

המאירי - גינת נוי, מקום דירון: ובכן, לגבי אתרי בנייה, אין כל בעיה לפי הנוהג בזמנינו שאתרים אלו מגודרים מכל עבריהם. לגבי גינות נוי, ראוי לציין את שיטתו של ה"מאירי", כי גינת נוי נחשבת כ"מקום דירון", אף על פי שאין דורכין על הצמחים ואין מטיילים בתוך הגינה, היא נועדה לרווחתם של העוברים והשבים והגדרתה היא כ"מקום דירון". אך ורק שטח שנזרע בזרעים, כגון, חיטה וכדומה, אינו נחשב מקום דירון (ראה "נתיבות שבת" פרק י"ג הל' י"ג).

נותרנו, איפוא, עם בעייתנו המרכזית, הלא היא, שטחים זרועים בזרעים, שאינם מוקפים במחיצות, ונכללים בתוך שטח העירוב.

היתר לטלטול במקומות אלו מצא ה"דבר שמואל" וה"חכם צבי" (שו"ת סי' נ"ט) הסכים לסמוך עליו בשעת הדחק. היתר זה מבוסס על פירושם של חלק מן הראשונים בגמרתנו, כלהלן.

לדעת חלק מן הראשונים ניתן לפרש את גמרתנו, כי יש להבדיל בין "קרפף" - שטח שאינו משמש לדירון, לבין "חצר". כלומר, מחיצותיו של ה"קרפף" מאבדות את משמעותן, מפני שמעיקרו של דבר השטח לא היה מיועד לדירון. אומנם, גם אם הקיפוהו במחיצות לצורך דירון, אך הנה, עתה, שוב החזירוהו ליעודו המקורי וזרעו בו. אולם, מחיצות של חצר - מקום המשמש בני אדם, אינן מתבטלות כאשר נזרע חלק משטח החצר [אפילו אם נזרע שטח של בית סאתיים], מפני שהחצר היא תשמישו של הבית.

מעתה, יש להתייחס אל שטח העיר כאל חצר גדולה המשמשת את בני העיר, וחלק משטחה נזרע - אין בכך כדי לפסול את מחיצות החצר, הלא היא העיר, מפני שהעיר כולה בוודאי אינה מוגדרת כ"קרפף", אלא כחצר.

ראוי לציין, כי ה"ביאור הלכה" (סי' שני"ח סעי' ט' ד"ה "אבל אם נזרע") מפקפק בהיתר זה, וכאמור, זו אחת הסיבות לכך שיש הנמנעים מלסמוך על עירוב כללי המקיף את כל העיר, כולל שטחים שונים שאינם מיושבים (עיי' "חזון איש" פ"ט ס"ק ז' ובסי' קנ"ו השמטות לסי' שני"ח).

כחצי אמה, או אז אצבע אחת שוה לגודלה של מצרים. יפה אמרו החרטומים "אצבע אלוקים היא", שכמפורש בהגדה של פסח הכוונה שלקו באצבע אחת של הקב"ה בלבד... (אור תורה, בראשית).

מאורות הדף היומי

בית מדרש למגידי

שיעור דף היומי סוכושוב

בשורה טובה לתושבי קרית ביאליק

הנגנו שמחים להודיע כי זכינו ב"ה

לייסד שיעור חדש בדף היומי

בביהכ"נ "בית עמנואל"

רח' העצמאות 26

בכל יום בשעה 20:00 בערב

ע"י מגיד שיעור

הרב שמואל קריספין שליט"א

הציבור מוזמן

★ ★ ★

לעילוי נשמת

מרת **פרידה פריחה אהרונוב** ע"ה

בת מזל ע"ה

נלב"ע כ"ו תשרי תשנ"ז

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצחה ע"י בנה ידידנו הר"ר **מנחם**

בן משיח ורעייתו - סביון

לעילוי נשמת

מרת **זהבה גולדה** ע"ה

ב"ר מיכאל ז"ל

נלב"ע כ"א תשרי תש"ס

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצחה ע"י בנה ידידנו הר"ר **מיכאל**

בלייכר ומשפ' שיחיו - חיפה

לעילוי נשמת

מרת **אסתר קליין** ע"ה (וינה)

בת הר"ח ר' יעקב ז"ל

נלב"ע כ"ו תשרי תש"ס

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצחה ע"י בנה ידידנו הר"ר **יעקב**

קליין ומשפ' שיחיו - פתח תקוה

לעילוי נשמת

הר"ר **דוד לייב פוקס** ז"ל

ב"ר יעקב אהרן ז"ל

נלב"ע כ"ו תשרי תשנ"ו

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י ידידנו ר' **משה**

וחיה גרין שיחיו - רעננה

"ושמחת בחגך"
לרגל חג הסוכות הבעל"ט
הופיעה מהדורה נוספת
של חוברת **"מאורות הדף היומי"**
על מסכת סוכה
ניתן להשיג
במשרדי 'מאורות הדף היומי'
ובטל: 03-6164725

הופיע!
תקליטור מאורות הש"ס
על מסכת עירובין דף כ"ב-כ"ו
לצפייה במחשב + MP3
עברית Français English
בישראל: 1-700-500-151
+972-3-6182313
ירושלים: רח' שרי ישראל 14
02-5003882
In U.S.A.: 1888 5MEOROT
(1888 563 6768)
In France:
01.42.41.14.01
חדש!